

Prevalence of Elder Abuse in Maragheh, Iran 2017

Mehri Alaviani¹,
Nadia Kolbadinezhad²,
Mohammad Taghi Khodayari³,
Rana Rahimi⁴,
Samira Jafari⁵

¹ Nursing Instructor, Department of Community and Mental Health Nursing, Maragheh University of Medical Sciences, Maragheh, Iran

² Nursing Instructor, Department of Community Health Nursing, Islamic Azad University, Bandargaz Branch, Bandargaz, Iran

³ Assistant professor of Biostatistics, Department of Biostatistics and Epidemiology, Tabriz University of Medical Sciences, Tabriz, Iran

⁴ BSc Student in Public Health, Maragheh University of Medical Sciences, Maragheh, Iran

⁵ Assistant Professor, Department of Public Health, Maragheh University of Medical Sciences, Maragheh, Iran

(Received August 31, 2018 ; Accepted July 9, 2018)

Abstract

Background and purpose: Elder abuse is one of the major social health problems in societies which is also a challenging issue in providing care to the elderly and the healthcare system in Iran. The rate of this misbehavior has increased rapidly over the past two decades. The present study was conducted to determine the prevalence of elder abuse and its association with some personal and social characteristics.

Materials and methods: This cross-sectional study was performed in 555 elderly people older than 60 years of age, living in Maragheh, Iran 2017. Elder Assessment Instrument (EAI) was administered to collect the data. Descriptive and analytical statistics were applied for data analysis.

Results: The samples mainly aged 60-70 years old (43.4%) and females (53%) were more than males. Among the participants 45.8% reported abuse, including physical abuse (64.9%), psychological abuse (76.3%), neglect (42%), rejection (16.8%), and financial abuse (29.7%). There was a significant association between elder abuse and age, in fact, elder maltreatment was less common in those aged 60-70 years old ($P < 0.0001$). No significant association was found between elder abuse and BMI ($P = 0.582$) and sex ($P = 0.258$).

Conclusion: Islam emphasizes paying respect to elderly, but, this study showed elder abuse to be quiet prevalent in the population studied. So, identifying the factors that cause this issue could raise awareness of the authorities in order to develop appropriate policies and guidelines.

Keywords: elder abuse, old age, neglect

J Mazandaran Univ Med Sci 2019; 29(176): 105-115 (Persian).

* **Corresponding Author: Samira Jafari** - Maragheh University of Medical Sciences, Maragheh, Iran
(E-mail: samira.jafari1985@gmail.com)

شیوع سوء رفتار با سالمندان شهر مراغه در سال ۱۳۹۶

مهری علویانی^۱
نادیا کلبادی نژاد^۲
محمد تقی خدایاری^۳
رعنا رحیمی^۴
سمیرا جعفری^۵

چکیده

سابقه و هدف: سالمند آزاری از معضلات سلامت اجتماعی و چالش مطرح در حیطه مراقبتی از سالمندان و سیستم بهداشت و درمان کشور است که میزان بروز آن در دو دهه اخیر افزایش یافته است. مطالعه کنونی به منظور تعیین شیوع سوء رفتار با سالمندان و ارتباط آن با برخی از مشخصه‌های فردی و اجتماعی انجام شده است.

مواد و روش‌ها: مطالعه حاضر از نوع مقطعی بوده که بر روی ۵۵۵ سالمند بالاتر از ۶۰ سال شهر مراغه در سال ۱۳۹۶ صورت گرفته است. از پرسشنامه سوء رفتار با سالمند جهت جمع‌آوری اطلاعات استفاده شد و تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از آمار توصیفی و استنباطی انجام گرفت.

یافته‌ها: بیش‌ترین نمونه پژوهش را زنان (۵۳ درصد) و گروه سنی ۷۰-۶۰ سال (۴۳/۴ درصد) تشکیل می‌دادند. نتایج نشان داد ۴۵/۸ درصد از شرکت‌کنندگان مورد سوء رفتار قرار گرفته بودند و شیوع سوء رفتار در بعد جسمی حدود ۶۴/۹، روحی ۷۶/۳، غفلت ۴۲، طرد ۱۶/۸ و مالی ۲۹/۷ درصد بوده است. نتایج نشان داد سوء رفتار با رده سنی رابطه معنی‌داری دارد به طوری که در رده ۶۰ تا ۷۰ سال نسبت به سنین بالاتر کم‌تر است ($P < 0/0001$). رابطه معنی‌داری بین سوء رفتار و جنسیت ($P = 0/258$) و شاخص توده بدنی ($P = 0/582$) نشان داده نشد.

استنتاج: با وجود تاکید اسلام به احترام به سالمندان نتایج نشان می‌دهد که سالمندان ما سالمند آزاری را تجربه می‌کنند. بنابراین شناخت دقیق سوء رفتار با سالمندان، می‌تواند آگاهی و حساسیت سازمان‌های مرتبط را افزایش دهد تا در تنظیم خط‌مشی‌های مرتبط با سالمندان به سالمند آزاری توجه ویژه شود.

واژه‌های کلیدی: سالمند آزاری، سالمندی، غفلت

مقدمه

اخیر به ۱۶ درصد از کل جمعیت هم برسد (۱). با افزایش جمعیت سالمندان پدیده سالمند آزاری نیز در حال افزایش است (۲). از پنهانی‌ترین اشکال خشونت در خانواده سالمند آزاری است که از معضلات عمده سلامت

از جمله تغییرات جمعیت‌شناختی قرن اخیر که ایران نیز از آن بی‌بهره نخواهد ماند، افزایش شمار سالمندان است، به طوری که هم اکنون ۷/۸ درصد جمعیت ایران بالای ۶۵ سال بوده و پیش‌بینی می‌شود که در دهه‌های

E-mail: samira.jafari1985@gmail.com

مؤلف مسئول: سمیرا جعفری - مراغه: میدان معلم، دانشکده علوم پزشکی مراغه

۱. مربی، گروه پرستاری بهداشت جامعه، دانشکده علوم پزشکی مراغه، مراغه، ایران

۲. مربی، گروه پرستاری بهداشت جامعه، دانشگاه آزاد اسلامی بندرگز، بندرگز، ایران

۳. استادیار، آمار زیستی، دانشکده بهداشت، گروه آمار زیستی و اپیدمیولوژی، دانشگاه علوم پزشکی تبریز، تبریز، ایران

۴. دانشجوی کارشناسی بهداشت عمومی، دانشکده علوم پزشکی مراغه، مراغه، ایران

۵. استادیار، گروه بهداشت عمومی، دانشکده علوم پزشکی مراغه، مراغه، ایران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۶/۹ تاریخ ارجاع جهت اصلاحات: ۱۳۹۷/۸/۲۲ تاریخ تصویب: ۱۳۹۸/۴/۱۸

درصد تخمین زده است (۲۲). در ایران نیز نتایج مطالعات مختلف وجود سالمندآزاری در را تایید کرده است (۲۳-۲۵). به دلیل تاثیر فرهنگ بر مفهوم سالمند و سالمندآزاری باید در هنگام مقایسه آمار کشورها در رابطه با سالمندآزاری، با احتیاط رفتار کرد (۲۶). آنچه که حایز اهمیت است این است که سالمندآزاری به عنوان یک تهدید جدی برای سالمندان مطرح بوده و همه اقوام و گروه‌ها را درگیر می‌کند و می‌تواند در گستره ای از تهدید و ناسزاگویی تا آسیب جسمی و اجبارهای جنسی نمود پیدا کند (۲۶). آن چه مشخص است آن است که سالمند آزاری از جمله چالش‌های مطرح در حیطه مراقبتی و حمایت از سالمندان و سیستم بهداشت و درمان کشور است چراکه هزینه‌های صرف شده در جهت درمان سوء رفتارها هزینه سنگینی را بر سیستم بهداشتی تحمیل می‌کند که در بخش دیگری از نظام مراقبتی و یا بهداشتی می‌تواند صرف شود. با توجه به اهمیت سالمندان به عنوان قشر آسیب‌پذیر در جوامع و نیز افزایش تعداد آن‌ها و همچنین نقشی که ایشان بر سلامت و ارتقاء جامعه می‌توانند داشته باشند. این مطالعه به منظور دستیابی به دو هدف انجام شد: ۱- تعیین میزان سوء رفتار با سالمندان ۲- تعیین ارتباط سوء رفتار با عوامل دموگرافیک (سن، جنس، وضعیت تاهل، تعداد فرزندان، شاخص توده بدنی، وضعیت اقتصادی، شغل) در سالمندانی که در شهر مراغه زندگی می‌کردند.

مواد و روش‌ها

مطالعه توصیفی-تحلیلی از نوع مقطعی بر روی ۵۵۵ سالمند زن و مرد شهر مراغه در سال ۱۳۹۶ انجام شد. نمونه‌گیری در این مطالعه به روش دو مرحله‌ای انجام شد. به این ترتیب که ابتدا شهر مراغه به ۹ منطقه مختلف براساس مناطق تحت پوشش مراکز بهداشتی-درمانی (خوشه‌ها) در نقشه تقسیم و سپس از بین این مناطق ۳ منطقه به روش تصادف ساده انتخاب شد. مناطق انتخاب شده ۱، ۵ و ۶ بودند. سپس در مرحله دوم

اجتماعی در جوامع امروزی به شمار می‌رود و میزان بروز آن در دو دهه اخیر به سرعت افزایش یافته است (۳). طبق تعریف، سالمند آزاری به هر گونه عمل و یا عدم انجام عملی گفته می‌شود که منجر به آسیب به یک سالمند شود (۴). معمولاً اکثر سوء رفتار کنندگان را اعضای خانواده‌ها تشکیل می‌دهند و دو سوم قربانیان آن زنان سالمند هستند (۵). انتقام، نبود منابع اجتماعی، عملکرد ناقص خانواده‌ها، انتقال خشونت از نسلی به نسل دیگر، بهره‌برداری اقتصادی، عدم آگاهی کافی، نداشتن انگیزه مراقبت از علل عمده سوء رفتار شناخته شده است (۶). از جمله عوارض سوء رفتار با سالمندان می‌توان به ناامیدی، بی‌کفایتی (۸،۷)، ناتوانی، کاهش سلامت، احساس امنیت (۹،۱۰) کاهش کیفیت زندگی سالمندان در تمامی حیطه‌ها، افزایش مرگ و میر (۱۱،۱۲)، افزایش احتمال ابتلا به دمانس (۱۳)، تنهایی (۱۴،۱۵)، افسردگی، اضطراب، رنج و درد عاطفی، صدمات فیزیکی، سوء تغذیه، کاهش اعتماد به نفس و کاهش طول عمر (۱۴،۱۶،۱۷) اشاره نمود. وابستگی به آزار دهنده به لحاظ برآوردن احتیاجات حیاتی و یا وابستگی به لحاظ عاطفی، ترس از بیرون انداخته شدن از خانه و سپردن به موسسات و تلافی (۱۸) از علل عدم گزارش معرفی شده است. با وجود برنامه‌ریزی‌های متعدد به نظر می‌رسد که هنوز مواردی از تبعیض سالمندی وجود دارد که نیازمند توجه است. در این رابطه، اگرچه تغییرات مثبتی رخ داده است ولی همچنان سالمندان زیادی در مقابل سوء رفتار جسمی، عاطفی و مالی آسیب‌پذیر باقی مانده‌اند (۱۹). در حال حاضر اکثریت قریب به اتفاق پژوهش‌های محدود موجود در زمینه سالمندآزاری مربوط به کشورهای توسعه یافته بوده و از کشورهای در حال توسعه آمار درستی در دست نیست. گزارش‌های مربوط به سالمند آزاری نیز از دقت لازم برخوردار نیست چنانچه از هر ۱۰ مورد سالمندآزاری تنها یکی گزارش می‌شود (۱۵، ۲۰، ۲۱). با این وجود سازمان جهانی بهداشت میزان سالمند آزاری را برابر ۴ تا ۱۰

در داخل خوشه‌های انتخاب شده، اماکن عمومی (شامل مساجد، پارک‌ها، مکان‌های ورزشی و مراکز خرید) و منزل به عنوان طبقه در نظر گرفته شدند، زیرا انتخاب مناطق مختلف باعث می‌شود تا تاثیر پذیری عوامل اجتماعی با اریبی کم‌تر مورد تحلیل قرار گیرد. توضیح اینکه بعد از تقسیم بندی شهر و مشخص شدن تعداد خوشه‌ها، نمونه‌های حائز شرایط با حجم برابر از این زیر مناطق به روش در دسترس وارد مطالعه شدند.

معیارهای ورود به مطالعه شامل سن ۶۰ سال و بالاتر، بومی بودن، اقامت در شهر مراغه، توانایی برقراری ارتباط کلامی و پاسخگویی به سوالات، عدم مصرف داروهای موثر بر سطح هوشیاری و تفکر، مراجعه بدون همراه و به تنهایی به محل پژوهش، داشتن توانایی برای انجام فعالیت‌های روزمره، هم‌چنین داشتن اختلال کلامی یا شنوایی، عدم برقراری ارتباط، عدم تمایل به شرکت در مطالعه از جمله معیارهای خروج از مطالعه پیش‌رو بود. جهت محاسبه حجم نمونه لازم از فرمول ککران برای نسبت‌ها استفاده گردید. که در آن مقدار Z با ۹۵ درصد اطمینان برابر با ۱/۹۶، مقدار P برابر با ۰/۸۶ و هم‌چنین مقدار خطای برآورد D برابر با ۰/۰۵ در نظر گرفته شد. حجم نمونه با اعمال دیزاین افکت برابر با ۵۵۵ برآورد شد. جهت جمع‌آوری داده‌ها از نسخه فارسی پرسشنامه سوء رفتار با سالمند (Elders Assessment Instrument (EAI) (۲۸) استفاده شد که روایی و پایایی آن در مطالعات ایرانی، تایید و در سال ۱۳۸۷ نیز توسط کریمی و همکاران مورد استفاده قرار گرفته است (۴). روایی صوری و محتوایی ابزار مطالعه توسط ۸ نفر از اعضای هیأت علمی پرستاری بررسی و بر اساس نظریات ارایه شده، تغییرات لازم در پرسشنامه اعمال شد. پایایی پرسشنامه نیز از طریق آزمون-آزمون مجدد با ضریب ۸۷ درصد به دست آمد. این پرسشنامه دارای دو بخش می‌باشد که بخش اول مربوط به ویژگی‌های فردی سالمند و بخش دوم نیز شامل ۵ آیتم است که در هر آیتم سؤالات

جدآگانه‌ای در رابطه با سوء رفتار جسمی، روانی (کلامی و غیر کلامی)، غفلت، طرد سالمند و سوء رفتار مالی وجود دارد. در رابطه با سوء رفتار جسمی، وضعیت پوست، وجود آثار شکستگی و سوختگی و در رابطه با سوء رفتار روانی، بروز رفتارهای خشونت آمیز به صورت کلامی و غیر کلامی، در رابطه با غفلت، بهداشت فردی، انجام فعالیت روزانه، مدیریت امور مالی و مراقبت پزشکی و در رابطه با طرد سالمند، تجربه زندگی در مکانی غیر از منزل شخصی سالمند و رضایت از این موضوع و نیز در رابطه با سوء رفتار مالی، استفاده افراد و سازمان‌ها از منابع مالی سالمند بدون اجازه وی مطرح شد.

پرسشنامه‌ها به وسیله پژوهشگر و پرسشگران آموزش دیده و مصاحبه در روزهای متوالی در مکان‌های نامبرده تکمیل شد، بدین صورت که پس از معرفی خود به واحدهای مورد پژوهش و بیان اهداف مطالعه و نیز ذکر حفظ رازداری در مورد مسائل شخصی، رضایت آن‌ها جهت شرکت در پژوهش جلب شد. پرسشنامه‌ها به صورت مصاحبه رو در رو (متوسط ۴۵ دقیقه) و در محل حضور سالمند تکمیل شد.

داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۱۶ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. شاخص فراوانی، شاخص‌های مرکزی و پراکنندگی برای بررسی آمار توصیفی استفاده شد. به منظور ارزیابی تاثیر عوامل فردی و اجتماعی و همبستگی آن‌ها در سوء رفتار از آزمون‌های کای دو و ککران مانتل- هانزل استفاده شده است. همه آزمون‌ها در سطح اطمینان ۹۵ درصد تحلیل شده‌اند.

یافته‌ها

تعداد ۲۶۱ (۴۷ درصد) نفر مرد و تعداد ۲۹۴ (۵۳ درصد) نفر زن در این مطالعه شرکت داشتند. شرکت کنندگان بین ۶۰ تا ۹۲ سال سن (۷/۱±۷۱/۲) داشتند. همگی حداقل دارای ۱ و حداکثر دارای ۹ فرزند بودند. اطلاعات دقیق مربوط به مشخصات دموگرافیک

کمتر از ۵۰ هزار تومان با آزار روانی در ماه ارتباط معنی دار آماری وجود داشت ($P=0/0003$). طبق نتایج حاصل از آزمون آماری سالمندانی که دارای ۴ فرزند و یا بیش تر هستند و درآمدشان بین ۲۰۰ تا ۳۵۰ هزار تومان در ماه است احتمال آن که مورد سوء استفاده مالی قرار بگیرند بیش تر است (جدول شماره ۴).

جدول شماره ۱: توزیع فراوانی سالمندان مورد بررسی براساس مشخصه های فردی و اجتماعی

عوامل جمعیت شناختی	تعداد(درصد)
سن(سال)	
۶۰-۷۰	۴۳/۴۱۴۱
۷۰-۸۰	۳۹/۵۲۱۹
۸۰=<	۱۷/۱۹۵
وضعیت تاهل	
مجرد	۲۱
متاهل	۷۹/۸۶۴۳
مطلقه	۴/۵۲۵
بیوه	۱۵/۵۸۶
تعداد فرزندان	
کم تر از ۳	۱۶/۸۹۳
۳ و ۴	۳۶/۹۲۰۵
بیشتر از ۴	۴۶/۳۲۵۷
وضعیت درآمد	
تحت سرپرستی خانواده	۱۱/۵۶۴
کم تر از ۵۰	۱۱/۱۶۱
۵۰-۲۰۰	۶/۷۳۷
۲۰۰-۳۵۰	۹/۵۵۳
۳۵۰-۵۰۰	۱۸/۱۰۰
بالاتر از ۵۰۰	۴۳/۲۲۴۰
متغیر شاخص توده بدنی	
لاغری	۷/۴
متناسب	۳۴/۸۱۹۳
اضافه وزن	۴۷/۹۲۶۶
چاقی درجه ۱	۱۱/۴۶۳
چاقی درجه ۲	۲/۷۱۵
چاقی درجه ۳	۲۱

جدول شماره ۲: توزیع فراوانی انواع سوء رفتار به تفکیک هر بعد

انواع سوء رفتار	تعداد(درصد)
سوء رفتار جسمی	
آسیب پوستی(خراشیدگی، کبودی، زخم و غیره)	۵۱/۳۸۷
شکستگی و آثار شکستگی	۶۸/۴۷۳۸۰
سوختگی و یا آثار آن	۸۱/۹۹۳۵۵
سوء رفتار روانی	
خشونت های کلامی (تهدید، ناسزاگویی و تحقیر)	۳۴/۱۱۸۹
خشونت غیر کلامی (اخم، عدم توجه به صحبت، کوبیدن در، تغییر قیافه)	۶۴/۳۵۵
سوء رفتار طرد	
زندگی در جایی غیر از خانه خود	۱۶/۸۹۳
رضایتناپذیری	۶۴/۳۳۵۷
سوء رفتار مالی	
سوء استفاده مالی	۳۱/۳۵۱۱۴
باج گرفتن	۲۸/۲۹۱۵۷

در جدول شماره ۱ آورده شده است. طبق یافته های مطالعه میزان کلی سوء رفتار با سالمندان این شهر برابر ۴۵/۸ به دست آمد که شیوع سوء رفتار جسمی ۶۴/۹ درصد، روحی ۷۶/۳ درصد، غفلت ۴۲ درصد، طرد سالمند ۱۶/۸ درصد و سوء رفتار مالی ۲۹/۷ درصد بوده است، اطلاعات مربوط به هر یک از انواع سوء رفتارها به تفکیک زیرگروه های آن در جدول شماره ۲ نمایش داده شده است. طبق اظهارات سالمندان تقریباً نزدیک به نیمی از ایشان خشونت های کلامی توسط فرزند را تجربه کرده بودند (۲۳۵ نفر، ۴۲/۳۴ درصد) سپس به ترتیب توسط دیگران (۱۰۱ نفر، ۱۸/۱۹ درصد) و عروس (۴۱ نفر، ۷/۳۸ درصد) اعمال شده بود. در مورد خشونت های غیر کلامی نیز فرزندان مسئول بیش ترین میزان خشونت (۲۳۲ نفر برابر با ۴۱/۸ درصد) بودند، سایرین (۹۹ نفر، ۱۷/۸ درصد) و عروس (۴۹ نفر، ۸/۸ درصد) در مقام های بعدی قرار داشتند. در مورد غفلت نیز، خود غفلتی برابر با ۳/۷۹ درصد و غفلت دیگران ناچیز و برابر با ۰/۳۶ درصد بود. بیش ترین مورد خود غفلتی در رابطه با مدیریت امور مالی و سپس فعالیت های روزمره به ترتیب برابر با ۱۴/۲۳ درصد و ۱۳/۳۳ درصد بود، ۰/۹ درصد سالمندان نیز برای انجام فعالیت های روزمره از سوی سایرین مورد غفلت واقع شده بودند (جدول شماره ۳).

ارتباط بین انواع سوء رفتار با مشخصه های فردی و اجتماعی سالمندان در جدول شماره ۴ قرار دارد. نتیجه داده های آماری نشان می دهد که سالمندان سنین ۷۰ و بالاتر و همچنین سالمندانی که بیش تر از ۴ فرزند دارند دچار سوء رفتار جسمی بیش تری هستند. آزمون ککران و مانتل-هانزل نشان می دهد رده سنی در سوء رفتار جسمی موثر است ($P<0/0001$)، نتایج آزمون نشان می دهد نسبت بخت سوء رفتار جسمی در رده سنی ۶۰ تا ۷۰ نسبت به دو گروه سنی رده ۷۰ تا ۸۰ و بالاتر از ۸۰ تقریباً یک سوم می باشد، در مورد سوء رفتار روانی نیز بین وضعیت تاهل، گروه سنی ۷۰ و ۸۰ سال و درآمد

جدول شماره ۳: توزیع فراوانی انواع غفلت از سالمندان مورد بررسی

مورد غفلت واقع شدن		تعداد (درصد)	
بهداشت فردی	انجام فعالیت روزانه	مدیریت مالی	مراقبت پزشکی
۰/۳۴۲	۰/۹۱۵	۱/۶۲۹	۱/۳۷
۱۸/۵۵۱۰۳	۳۰/۲۷۱۶۸	۴۳/۶۱۴۲	۵۲/۱۲۸۹
۳/۷۹۲۱۱	۱۳/۳۳۳۴	۱۶/۳۳۶۹	۷/۷۴۳
۷/۷۳۴۹	۵۵/۵۳۰۸	۴۰/۵۵۱۲۵	۳۸/۹۲۱۶

جدول شماره ۴: شاخص های آماری انواع سوء رفتار بر حسب متغیرهای

دموگرافیکی

متغیر دموگرافیک	ن	جنس	وضعیت تاهل	تعداد فرزندان	توده بدنی	درآمد
سوء رفتار جسمی	*P=۰/۰۰۰	P=۰/۲۵۸	P=۰/۲۸۴	*P=۰/۰۰۰	P=۰/۵۸۲	P=۰/۳۶
سوء رفتار روانی	*P=۰/۰۳۱	P=۰/۱۰۳	*P=۰/۰۴۷	P=۰/۸۸۸	P=۰/۰۶۹	*P=۰/۰۰۳
طرز زندگی در خارج از خانه خود	P=۰/۲۲۱	P=۰/۳۳	P=۰/۱۸۳	P=۰/۰۸۵	P=۰/۲۰۷	P=۰/۱۲۷
طرز رضایت مالی (باج گرفتن)	P=۰/۵۶۳	P=۰/۲۷۸	P=۰/۵۴۸	P=۰/۴۰۹	P=۰/۶۳۲	P=۰/۱۸۱
مالی (سوء استفاده)	P=۰/۳۳۸	P=۰/۰۶۱	P=۰/۱۶۶	P=۰/۶۹۸	P=۰/۰۸۷	*P=۰/۰۰۲
	P=۰/۲۳۸	P=۰/۱۷۵	P=۰/۳۱۵	*P=۰/۰۳۶	P=۰/۲۵۲	*P=۰/۰۰۱

* آزمون کای دو از نظر آماری معنادار است.

بحث

مطالعه حاضر با روش توصیفی تحلیلی از نوع مقطعی در شهر مراغه انجام گرفت. گفته می شود بیش ترین نوع سوء رفتارها در محیط خانه رخ می دهد (۲۸). همان طور که در اکثر مطالعاتی که از ایران (۳۱،۲۳،۱۵،۶) و سایر کشورها (۳۶،۲۲-۳۲) نیز گزارش شده است وجود سالمند آزاری مورد تایید است، در این پژوهش نیز تقریباً نیمی از سالمندان مورد پژوهش (۴۵/۸ درصد) به نوعی با یکی از انواع سوء رفتار مواجه بوده اند، با این وجود در مقایسه با میزانی که از مطالعات مختلف از جنوب کشور (۳۱) و تهران (۳۷) گزارش شده است، کم تر است. میزان بالاتر شهر تهران را می توان در ارتباط با زندگی ماشینی تر و شرایط اقتصادی زندگی در پایتخت مرتبط دانست که افراد فرصت و تمایل کم تری برای ارتباط با یکدیگر دارند و حتی ناچارند قسمتی از امور روزمره زندگی مانند نگهداری از کودکان کوچک را نیز به افراد دیگر واگذار نمایند (۳۸). فاصله طولانی بین محل کار و زندگی فرزندان با والدینشان و وجود ترافیک های سنگین و خود محوری بیش تر انسان ها از دیگر عوامل می تواند باشد. سالمند آزاری در مراغه در

مقایسه با مطالعه نوری که در شمال کشور انجام شده بود و این میزان را ۲۶/۷ درصد گزارش کرده بود (۳۰) به صورت چشم گیری بالاتر بود. وجود وابستگی و دلبستگی افراد و روابط شدید عاطفی بین والدین و فرزندان و همچنین انتظارات بیش از حد والدین از فرزندان و بالعکس را می توان علت اکثر سوء رفتارها دانست. پیدایش اشکال نوین خانواده و تغییر پیوندهای خویشاوندی، تغییر در کنش های متقابل و بحران ها و فشارهای روانی زندگی را از موجبات این رخداد می دانند (۳۹). به نظر می رسد امروزه در فرایند فرزند پروری، احترام به بزرگترها به عنوان حیطه تربیتی پراهمیت در نظر گرفته نمی شود و والدین تمایل دارند اولویت های خود را صرف حل مشکلات روزمره زندگی و همچنین تلاش برای رفع نیازهای کودکانشان و صرفاً رشد تک بعدی فردی آن ها و تحصیل کنند. از آن جمله، کلاس های فوق برنامه ای که از خردسالی کودک را وادار به شرکت در آن می کنند و پس از آن نیز به شکل حمایت برای کسب شغل و هم چنین حل مشکلات زندگی مشترک فرزندان توسط والدین تغییر شکل می دهد اما ماهیت تک بعدی آن همچنان دست نخورده باقی می ماند و افرادی وارد حیات جامعه می شوند که به لحاظ بعد عاطفی و انسانی رشد کم تری داشته اند و بیش تر در جهت حفظ منافع، راحتی و رشد فردی تلاش می کنند. لذا با وجود چنین الگوی تربیتی که به مرور زمان شدت و وفور بیش تری نیز پیدا کرده است و در حال تبدیل به روند غالب و طبیعی در جامعه امروز ایرانی شده است، شکل گیری الگوی رفتاری فردی نگر و در نتیجه مسئولیت پذیری کم تر در زندگی و این امر که دیگر در خانواده ها فرزندان معمولاً به دلایل گستاخی به بزرگترها تنبیه نمی شوند در پدیده سوء رفتار با سالمندان خود را نشان خواهد داد (۴۰). در مقایسه با مطالعه رحیمی و حسینی، میزان بالایی از سوء رفتار جسمی برابر با ۶۴/۹ درصد در مطالعه حاضر مشاهده می شود (۳۱،۲۶) و هر سه نوع جسمی شامل سوء رفتارهای

مسئول می‌داند. طبق آنچه در فرهنگ مردمان تُرک وجود دارد اغلب مسئولیت مراقبت از سالمند به فرزندان پسر بزرگ تر یا کوچک تر خانواده سپرده می‌شود و یا در بین پسران تقسیم می‌شود، اما این مربوط به رسوم بوده و در سال‌های اخیر آداب و رسوم و سنن و ارزش‌های خانوادگی به طرز چشمگیری دستخوش تغییر شده است دیگر از هیچ عروسی نمی‌توان انتظار داشت که پس از گذراندن روز کاری سخت، خانه داری و رسیدگی به فرزندان، مراقبت از سالمند را نیز به دوش بکشد (باید توجه داشت طبق رسوم ایرانی زمانی که مراقبت به خانواده پسر سپرده می‌شود معمولاً این وظیفه را همسر فرد به تنهایی انجام می‌دهد)، لذا عدم رسیدگی موثر و عدم توانایی سالمند موجب ایجاد آسیب‌های جسمی در سالمندان می‌شود (۴۰، ۴۲).

نتایج این مطالعه نشان داد که ۷۶/۳ درصد از سالمندان مورد مطالعه تحت سوء رفتار روانی بودند در حالی که Naughton سوء رفتار روانی را در مطالعه خود ۲۱/۷ درصد بیان کرده است (۴۱)، دلیل این تفاوت را می‌توان در تفاوت فرهنگ حاکم بر جوامع مختلف دانست. یافته‌های این مطالعه نشان می‌دهد که بیشترین مورد روان‌آزاری سالمندان چه از نوع کلامی و چه از نوع غیر کلامی آن، از طریق فرزندان نسبت به سالمند اعمال شده بود که در سایر مطالعات نیز سالمندان بیشترین مورد سوء رفتارها را از جانب فرزندان نشان متحمل شده بودند (۴۱، ۳).

مطالعه رحیمی نشان می‌دهد که خشونت کلامی به میزان ۶۵/۹ درصد و خشونت غیر کلامی نیز ۶۴ درصد در تمامی ایران رایج است (۳۱) و علت آن را شاید نتوان به عدم آگاهی خانواده‌ها از سوء رفتار نسبت داد به طوری که هر وی به آگاهی مثبت خانواده‌ها در این زمینه می‌پردازد و اشاره می‌کند که ۹۸/۷ درصد افراد نسبت به خشونت‌ها و سوء رفتار بودن آن آگاه هستند (۴۳).

همسو با مطالعه حسینی یافته‌های مطالعه حاضر حاکی از ارتباط بین میزان درآمد مالی و سن سالمند با

مربوط به آسیب‌های پوستی، شکستگی و سوختگی در سالمندان این مطالعه شیوع بالایی داشت. به طوری که ۸۲ درصد سالمندان مبتلا به سوختگی و یا آثاری از آن بودند. حال سوال پیش آمده این است که چطور ممکن است در زمانی که میزان غفلت از طرف سایرین کم و در حدود ۰/۳۹ درصد برآورد شده است و از سوی دیگر و در زمینه مراقبت پزشکی و بهداشت فردی و انجام امور روزانه خود غفلتی و غفلت از طرف سایرین کم است چگونه چنین درصد بالایی از آسیب‌های جسمی وجود دارد. به نظر می‌رسد سالمندان به دلایلی مانند ترس از عواقب گزارش مانند وابستگی به آزار دهنده به خاطر احتیاجات حیاتی و یا وابستگی عاطفی، ترس از بیرون انداخته شدن از خانه و سپردن به موسسات و تلافی (۱۸) از گفتن حقیقت راجع به امر مورد واقع شدن از سوی سایرین خودداری نموده‌اند. میزان غفلت در مطالعه ما ۴۲ درصد گزارش شده است که با نتایج مطالعه کریمی همسو می‌باشد (۴).

در مطالعه ما ۱۶/۸ درصد از سالمندان مورد طرد از جانب خانواده‌ها قرار گرفته بودند که حسینی نیز در مطالعه خود این میزان را ۲۳/۳ درصد بیان کرده بود که تقریباً با مطالعه حاضر همخوانی دارد (۲۶).

طبق نتایج به دست آمده سوء رفتار جسمی در گروه سنی بالاتر یعنی ۷۰ تا ۸۰ سال و بالاتر از آن شایع تر بود به نظر می‌رسد با افزایش سن سالمندان همراه با پدیده خود غفلتی به دلیل عدم توانایی و بی‌حوصلگی سالمند و در کنار آن غفلت سایرین که به نظر می‌رسد از گزارش امتناع نموده‌اند افزایش خطر آسیب جسمانی سالمندان موجب شده است، این نتایج با یافته‌های مطالعه Naughton همخوانی دارد (۴۱). آنچه که حاصل شد نشان دهنده آن است که در سالمندان دارای ۴ فرزند و یا بیش‌تر احتمال وجود سوء رفتار جسمی بیش‌تر بود، به نظر می‌رسد با افزایش تعداد فرزندان، پذیرش مسئولیت نیز از جانب فرزندان چالش برانگیز می‌شود و کسی مسئولیت مستقیم مراقبت را قبول نمی‌کند و دیگری را

مورد سوء رفتار واقع شدن بود، وجود ۷۶/۳ درصد خشونت‌های روانی در گروه سنی بالاتر یعنی ۷۰ تا ۸۰ سال و بالاتر می‌تواند به خاطر عدم توانایی سالمندان برای رسیدگی به امور فردی در سنین بالاتر باشد و هم چنین درآمد ماهیانه کم‌تر از ۵۰ هزار تومان موجب ایجاد فشار مضاعف مسئولیتی، مراقبتی و همینطور مالی بر خانواده‌ها می‌شود احتمالاً افراد خانواده تحت تاثیر بحران قرار گرفته و به صورت عمد و یا غیر عمد خشونت کلامی را روا می‌دارند و یا نارضایتی خود را به صورت غیر کلامی بیان می‌دارند (۲۶).

در مطالعه حاضر ارتباط معناداری بین سوء رفتار و جنسیت مشاهده نشد که با نتایج مطالعه محبی و همکاران ناهمسو می‌باشد (۲۹) بر خلاف فرهنگ غالب گذشته در ایران که زنان ضعیف‌تر پنداشته شده و نقش مدیریتی و ارزشی هم سنگی با مردان نداشتند (۴۴)، زنان در این منطقه از آذربایجان مورد حرمت بوده و نقش پررنگی در خانواده داشته‌اند و لذا احتمال سوء رفتار با سالمند نیز به همین سبب در رابطه با جنسیت ایشان نیست. علی‌رغم مطالعه نوری که زنان مطلقه و بیوه مستعد متحمل شدن سوء رفتارهایی از نوع غفلت مراقبتی، جسمی و طردشدگی معرفی شده‌اند (۳۰)، در مطالعه حاضر این زنان متاهل هستند که احتمال بروز روان آزاری نسبت به ایشان بیش‌تر است. شاید دلیل این اختلاف این باشد که اکثریت شرکت‌کنندگان در این مطالعه متاهل بودند. نتایج نشان داد که ۳۹ درصد سالمندان دچار خود غفلتی هستند، تمایل به استقلال، باورهای نادرست در مورد این که صرفاً با توکل به خدا اتفاقی برای ایشان نخواهد افتاد، انتظار انجام امور توسط سایرین و فرزندان، عدم آگاهی از مخاطرات ویژه سنی و جدی بودن آن‌ها و عدم دریافت آموزش درباره آسیب‌پذیری ایشان در این سن و به یکباره اتفاق افتادن حوادث و نداشتن انگیزه مراقبت می‌تواند از عوامل ایجادکننده خود غفلتی باشد. در مطالعه حاضر نسبت به سایر مطالعات گزارش شده از کشورمان میزان طرد ۱۶/۸ درصد به صورت

چشمگیری پایین‌تر بود (۴۵، ۳۱، ۲۶)، در مطالعه کریمی ۱۲ درصد از سالمندان مورد طرد قرار گرفته بودند که تقریباً با یافته‌های مطالعه حاضر همخوانی دارد (۴)، پایه‌های فرهنگی موکد بر حفظ استقلال و زندگی مستقل سالمندان، عدم وابستگی و یا وابستگی کم‌تر مالی سالمندان و یا درآمد بیش‌تر ایشان در کمی طرد شدگی در این زمینه می‌توانسته موثر باشد.

مطالعه حاکی از وجود سوء رفتار نسبت به سالمندان مراغه است. علی‌رغم تاکید زیادی که در فرهنگ ایران به احترام سالمند شده است این گروه در معرض انواع سوء رفتار می‌باشند که به نظر می‌رسد نبود زیرساخت‌های فرهنگی، مدیریتی در بحث کلان و سازمانی، بهداشتی و تربیتی همانند نبود سازمان متولی و پاسخگو در زمینه پیشگیری از سالمند آزاری، نظام تربیتی و عملکرد ناقص خانواده و نظام آموزشی کشور و مشکلات اقتصادی نقش به‌سزائی در پدیده سالمند آزاری دارد. جهت جلوگیری از سالمند آزاری نیاز است که انسان و جامعه به بازگشت به صمیمیت، مهربانی و همبستگی و خروج از انزوا تشویق شود، درک منفی و کلیشه‌ای از سالمندی کنار گذاشته شده و سالمندان نه به عنوان نیروی مصرف‌گرا بلکه به عنوان نیروی فعال و سرمایه‌ای پنهان از معنویت و پشتوانه تجربه‌ای و نیروی نسبتاً عظیم برای کار داوطلبانه که می‌توانند باری از دوش خانواده و جامعه بردارند و زندگی فعال و هدفمند داشته باشند نگریسته شوند. لذا برنامه‌های مدیریت و پیشگیری از سوء رفتار با سالمندان باید طراحی شده و از لحاظ اجتماعی، بهداشتی و تغذیه‌ای مورد توجه قرار گیرند تا با شناسایی موقعیت‌هایی که می‌تواند منجر به سوء رفتار با سالمندان شود، از این پدیده پیشگیری نمود. از جمله مواردی که در این مطالعه به عنوان محدودیت می‌باشد متاهل بودن اکثریت شرکت‌کنندگان و عدم در نظر گرفتن جوامع دیگر سالمندان مانند سالمندان مقیم آسایشگاه و یا بستری در بیمارستان است که خود می‌تواند به عنوان پیشنهادی برای تحقیقات بعدی منظور گردد.

سپاسگزاری

است، لازم است که از مسئولین محترم دانشکده و تمامی سالمندان شرکت کننده در این طرح کمال تشکر و قدردانی را داشته باشیم.

مقاله حاضر مستخرج از یک طرح پژوهشی است که در دانشکده علوم پزشکی مراغه با کد ۶۴/۱۵/۲۴۰۲ و کد اخلاق IR.maraghehphc.rec.1395.7 ثبت شده

References

- Mohammadi Shahbolaghi F. Self- Efficacy and Caregiver Strain in Alzheimer's Caregivers. *Salmand: Iranian Journal of Ageing* 2006; 1(1): 26-33 (Persian).
- Nooritajer M, Hosseini R, Haidari S. Factors associated with abuse in the elderly. *Middle East Journal of Age and Aging* 2011; 8(1): 12-16.
- Skirbekk V, James KS. Abuse against elderly in India-The role of education. *BMC Public Health* 2014; 14(1): 336.
- Karimi M, Elahi N. Elderly abuse and its correlation with social and demographic factors in Ahvaz. *Salmand: Iranian Journal of Ageing* 2008; 3(1): 42-47.
- Buka P, Sookhoo D. Current legal responses to elder abuse. *Int J Older People Nurs* 2006; 1(4): 194-200.
- Alizadeh-Khoei M, Sharifi F, Hossain SZ, Fakhrzadeh H, Salimi Z. Elder abuse: risk factors of abuse in elderly community-dwelling Iranians. *Educ Gerontol* 2014; 40(7): 543-554.
- Latha K. Elder abuse and neglect. *Indian J Gerontol* 2008; 22: 467-479.
- Criner J. The Nurses role in preventing abuse of elderly patient. *Rehabil Nurs*. 1994; 19(5): 277-297.
- Hom Nath C. Abuse of the Elderly: A Neglected Issue in Developing Countries. *J J Geronto* 2017; 3(1): 024
- X, Dong Simon M. Elder abuse as a risk factor for hospitalization in older persons. *JAMA Intern Med* 2013; 173(10): 911-917.
- Dong X, Chen R, Chang E, Simon M. Elder abuse and psychological well-being: a systematic review and implications for research and policy--a mini review. *Gerontology* 2013; 59(2): 132-142.
- Lachs M, Williams C, O'Brien S, Pillemer K, Charlson M. The mortality of elder abuse. *JAMA* 1998; 280(5): 428-432.
- Dyer CB, Pavlik VN, Murphy KP, Hyman DJ. The high prevalence of depression and dementia in elder abuse or neglect. *J Am Geriatr Soc* 2000; 48(2): 205-208.
- Donovan K, Regehr C. Elder abuse: Clinical, ethical, and legal considerations in social work practice. *Clin Soc Work J* 2010; 38(2): 174-182.
- Heravi-Karimooi M, Anoosheh M, Foroughan M, Sheykhi M, Hajizadeh E, Seyed-Bagher-Maddah M, et al. Elder abuse from the perspectives of elderly people. *Journal of Shahid Beheshti School of Nursing and Midwifery* 2008; 18(61): 26-38.
- Asgari P, Bahramnezhad F, Mehrdad N, Asadi Noughabi AA, Hekmatpou D, Mahmoudi M. Depression, functionality and adaptability of elderly patients after open heart surgery off- or on-pump. *Jundishapur J Chronic Dis Care* 2015; 4(4) :e30508.

17. Schofield MJ, Mishra GD. Three year health outcomes among older women at risk of elder abuse: Women's Health Australia. *Qual Life Res* 2004; 13(6): 1043-1052.
18. Daly JM, Merchant ML, Jogerst GJ. Elder abuse research: A systematic review. *J Elder Abuse Negl* 2011; 23(4): 348-365.
19. Rajab pour Nikfam M, Gholami Shielsar F. Analyzing the Concept of Elder Neglect in Elderly Homes Using a Three-Stage Hybrid Model. *J Mazandaran Univ Med Sci* 2018; 28(166): 49-61 (Persian).
20. Cooper C, Selwood A, Livingston G. The prevalence of elder abuse and neglect: a systematic review. *Age Ageing* 2008; 37(2): 151-160.
21. Johannesen M, LoGiudice D. Elder abuse: A systematic review of risk factors in community-dwelling elders. *Age Ageing* 2013; 42(3): 292-298.
22. Krug E, Dahlberg LL, Mercy JA. *World Report on Violence and Health*. Geneva; World Health Organization. 2002.
23. Borji M, Asadollahi K. Comparison between Perceived Misbehavior by Urban and Rural Elderlies. *IJPN* 2016;4(3):41-50 (Persian).
24. Rezaeipandari H, Morowatisharifabad MA, Bahrevar V, Rahaei Z, Hakimzadeh A. Relationship between Abuse Experience and General Health among Older Adults in Yazd City-Iran. *Elderly Health Journal* 2016; 2(1): 21-26.
25. Khalili Z, Taghadosi M, Gilasi H, Sadrollahi A. The prevalence of elder abuse and associated factors among the elderly in Kashan city, Iran. *JBRMS* 2016; 3(2): 26-34.
26. Hosseini RS, SalehAbadi R, Ghahfarokhi J, Alijanpouraghamaleki M, Borhaninejad V, Pakpour V. A Comparison on Elderly Abuse in Persian and Turkish Race in Chaharmahal Bakhtiari Province. *J Sabzevar Univ Med Sci* 2016; 23(1): 75-83 (Persian).
27. Fulmer T. Elder abuse and neglect assessment. *J Gerontol Nurs* 2003; 29(1): 8-9.
28. Violence D. *Kentucky State Mandated Domestic Violence/Intimate Partner Violence and Elder Abuse: Applying Best Practice Guidelines*. Florida; Continuing Education inc. 2002
29. Mohebbi L, Zahednejad S, Javadi Pour S, Saki A. Domestic Elder Abuse in Rural Area of Dezful, Iran and Its Relation With Their Quality of Life. *Salmand: Iranian Journal of Ageing* 2016; 10(4): 50-59.
30. Nori A, Rajabi A, Esmailzadeh F. Prevalence of elder misbehavior in northern Iran (2012). *J Gorgan Univ Med Sci* 2014;16(4): 93-98.
31. Rahimi V, Heidari M, Nezarat S, Zahedi A, Mojadam M, Deris S. Factors Related to Elder Abuse within the Family. *JGN* 2016; 3(1): 89-100.
32. Cadmus EO, Owoaje ET. Prevalence and correlates of elder abuse among older women in rural and urban communities in South Western Nigeria. *Health Care Women Int* 2012; 33(10): 973-984.
33. Pérez-Cárceles M, Rubio L, Pereniguez J, Pérez-Flores D, Osuna E, Luna A. Suspicion of elder abuse in South Eastern Spain: the extent and risk factors. *Arch Gerontol Geriatr* 2009; 49(1): 132-137.
34. Santos CMD, Marchi RJD, Martins AB, Hugo FN, Padilha DMP, Hilgert JB. The prevalence of elder abuse in the Porto Alegre metropolitan area. *Braz Oral Res* 2013; 27(3): 197-202.
35. Strasser SM, Smith M, Weaver S, Zheng S, Cao Y. Screening for elder mistreatment among older adults seeking legal assistance services. *West J Emerg Med* 2013; 14(4): 309-315.

36. Wu L, Chen H, Hu Y, Xiang H, Yu X, Zhang T, et al. Prevalence and associated factors of elder mistreatment in a rural community in People's Republic of China: a cross-sectional study. *PloS one* 2012;7(3): e33857.
37. Manoochehri H, Ghorbi B, Hosseini M, Nasiri Oskuyee N, Karbakhsh M. Degree and types of domestic abuse in the elderly referring to. *Advances in Nursing & Midwifery* 2009; 18(63): 37-43.
38. Estebarsari F, Mostafaei D, Khalifehkandi ZR, Estebarsari K, Taghdisi MH. Concepts and Indexes of Elder Abuse: The Conceptual Framework for Applied Studies in the Field of Elder Abuse. *Iran J Health Educ Health Promot* 2017, 5(1): 15-19.
39. Stanhope M, Lancaster J. *Public health nursing-E-book: Population-centered health care in the community*. 8th ed. Amsterdam, Elsevier Health Sciences; 2015.
40. Heravi-Karimooi M, Jadid Milani M. Family knowledge about the types of abuse against elderly women in Tehran. *J Men Health* 2004; 6(23-24):105-110 (Persian).
41. Naughton C, Drennan J, Lyons I, Lafferty A, Treacy M, Phelan A, et al. Elder abuse and neglect in Ireland: results from a national prevalence survey. *Age Ageing* 2011; 41(1): 98-103.
42. Esmat Saatlou M, Hossaini F, Sakeni Z. Assessment of elder abuse in adult day care centers. *JGN* 2015; 2(1): 91-103.
43. Heravi Karimoi M, Jadid Milani M, Faghihzadeh S. The effect of family counseling programs on prevention of psychological abuse of elderly women. *Hayat* 2005; 11(2): 79-86 (Persian).
44. Kolaei E, Hafezian MH. The Role of Women in Muslim Countries' Development. *Women in Development and Politics* 2006; 14(4): 33-60.
45. Keyghobadi F, Moghaddam Hosseini V, Keyghobadi F, Rakhshani MH. Prevalence of elder abuse against women and associated factors. *J Mazandaran Univ Med Sci* 2014; 24(117): 125-132 (Persian).